

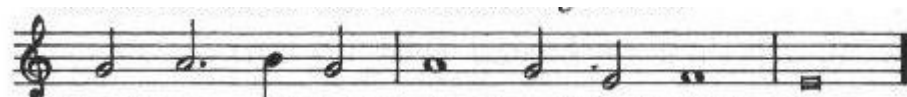
[76]

F je několikrát vyzdviženo jako bod obratu, proto melodie nikdy nejde pod *C* až na *H*.

Pozor, *H* je přízvučné a zároveň od obratu melodie. Proto je přízvučné *F* až za obratem melodie.

H je bod obratu, proto je *F* exponováno až po změně směru melodie.

d) Napsat dvouhasé cvičení podle dosavadních pravidel a přitom vědomě potačit nebo skrýt kritické intervaly.

e) Ve všech otištěných Josquinovských příkladech analyzovat techniku skrytí nebo vyhnutí se kritickým intervalům.

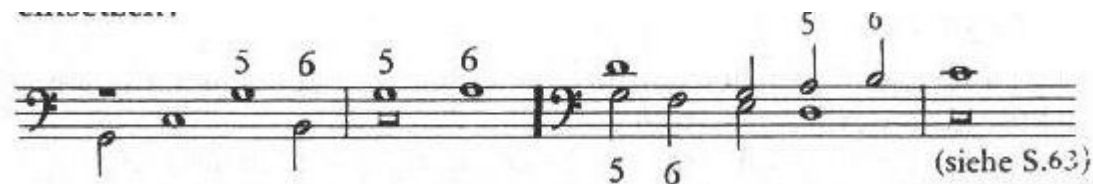
PRŮCHODNÁ DISONANCE

Sekundové kroky jako základ veškeré výstavby melodie jsme mohli doposud realizovat jen dvěma způsoby. Za prvé pohybem obou hlasů:

(viz strana 65)

Když se ale pohybuje jen jeden hlas, bylo možné použít jen vedle sebe ležící konsonance:

(viz str 63)

Hudba 16. stol ale používá hojně průchodné disonance. Jejich použití bývá nicméně v učebnicích vykládáno v rámci kontrapunktu v poměru 2:1 podivudně a praxi vzdáleně. Jde o účelově konstruované příklady jako např u Jeppesena:

(Čísla označují v průchodu vznikající disonance).

[77]

Tím se učíme něčemu, co v praxi sice také existuje, ale opravdu velmi zřídka. Obvyklou formu průchodné disonance – pojmenujme ji Typ 1 – ukazuje následujících jedenáct dvou a trojhlasých míst z Josquinovy duchovní i světské tvorby:

First system of musical notation, showing a treble and bass staff. The treble staff has a 7th and 4th fingerings indicated. The bass staff has a 7th and 4th fingerings indicated.

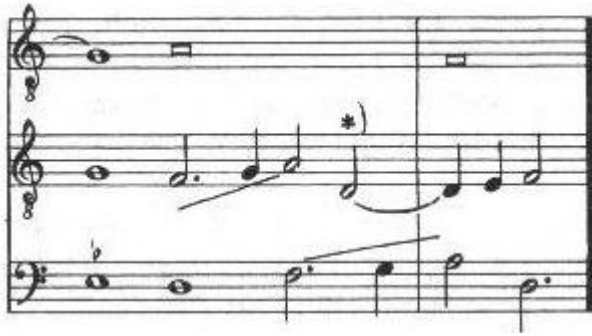
Second system of musical notation, showing a treble and bass staff. The treble staff has a 9th and 7th fingerings indicated. The bass staff has a Tritone marking. A *) symbol is present above the treble staff.

Third system of musical notation, showing a treble and bass staff. The treble staff has a 7th fingering indicated.

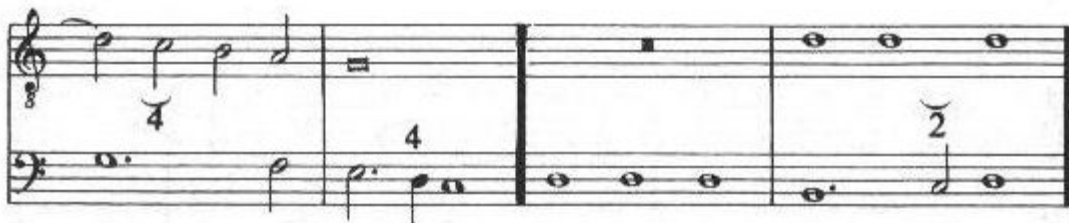
Fourth system of musical notation, showing a treble and bass staff. The treble staff has a Tritone marking.

Fifth system of musical notation, showing a treble and bass staff. The treble staff has a 7th and 4th fingerings indicated.

Sixth system of musical notation, showing a treble and bass staff. The treble staff has a 7th fingering indicated.

Prodloužením konsonantní půlové noty (na těžké i lehké* době) dostane (dostala) průchodná disonance hodnotu pouhé čtvrt'ové noty, která tím ale stojí na nejlehčí době. Průchodné disonantní půlové noty – ty je třeba hledat, navyskytují se na každé straně Josquinovské partitury se kupodivu většinou vyskytují ve formě, kterou ukazují následující dvou a vícehlasé příklady. Nazveme je Typ 2.:

[79]

Disonance je sice půlová nota a je těžší než disonance Typu 1. Disonantní půlová působí ale obzvláště lehce, protože jí předchází noty ještě delší. Tyto dva typy tvoří asi 90% všech průchodných disonancí v Josquinově díle.

Úloha 5: Tvořte dvouhlasé příklady s průchodnými disonancemi jako „samotná lehká čtvrtka“ (Typ 1) a jako půlka po delší notě (Typ 2). Zde je můj pokus o její řešení s označenými typy.

The image shows two musical staves. The top staff is labeled 'Typ: 2' and contains four measures. The first measure has a dotted half note in the upper voice and a quarter note in the lower voice. The second measure has a dotted quarter note in the upper voice and a quarter note in the lower voice, with a '1' above the upper note. The third measure has a dotted quarter note in the upper voice and a quarter note in the lower voice, with a '2' above the upper note. The fourth measure has a dotted half note in the upper voice and a quarter note in the lower voice. The bottom staff is labeled 'Typ: 1' and contains four measures. The first measure has a dotted half note in the upper voice and a quarter note in the lower voice, with a '2' above the upper note. The second measure has a dotted quarter note in the upper voice and a quarter note in the lower voice, with a '2' above the upper note. The third measure has a dotted quarter note in the upper voice and a quarter note in the lower voice, with a '1' above the upper note. The fourth measure has a dotted half note in the upper voice and a quarter note in the lower voice.

V praxi nejméně obvyklá průchodná disonance, Typ 3, je „půlová nota po přízvučné půlové notě“. V současných učebnicích je tento typ vysvětlován jako „normální (obvyklý)“. Zde jedno místo z Missa Beata Virgine:

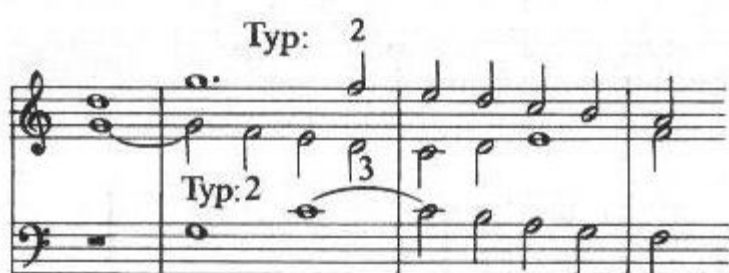
The image shows a musical staff with two staves. The upper staff has a dotted half note followed by a quarter note. The lower staff has a dotted half note followed by a quarter note. The label 'Typ: 3' is placed between the two staves.

Následující dvouhlasé místoze téže mše přináší všechny tři typy disonancí:

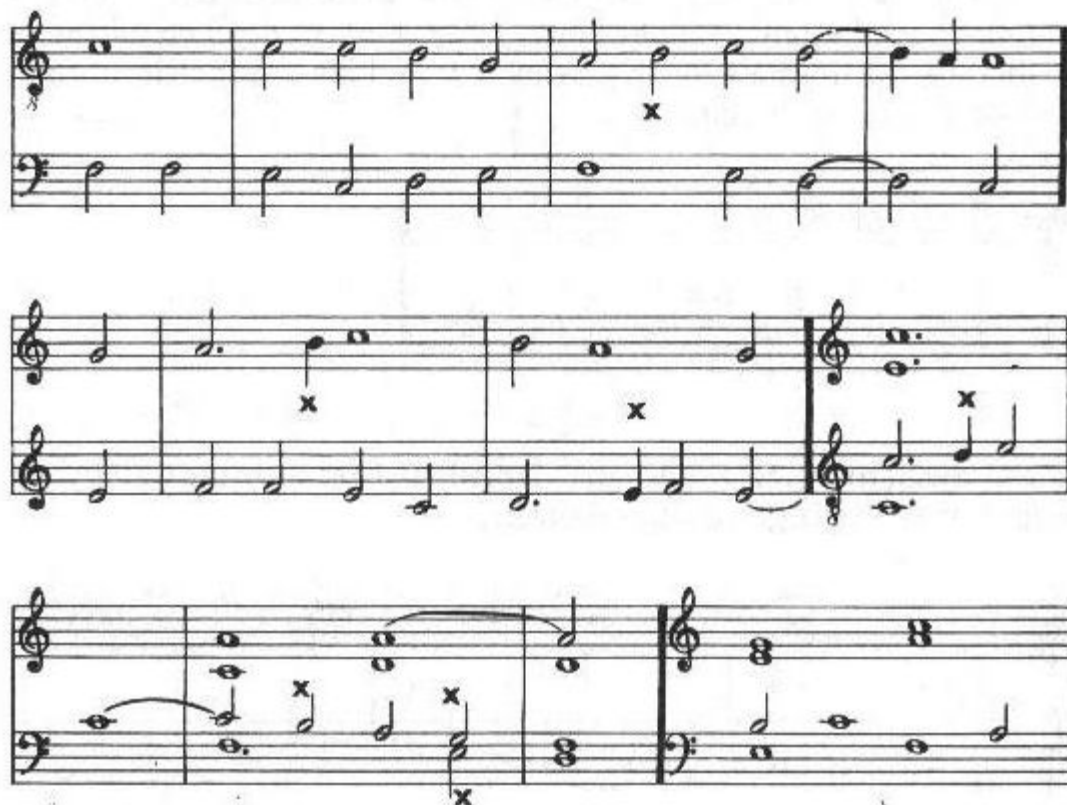
The image shows a musical staff with two staves. The upper staff has a dotted half note followed by a quarter note. The lower staff has a dotted half note followed by a quarter note. The label 'Typ: 2' is placed between the two staves. The staff is divided into measures, with labels '2', '3', '2', and '2' indicating the type of dissonance in each measure.

Není asi náhoda, že ve všech třech místech, kdy přijde „půlová po přízvučné půlové“ (typ 3) jí předchází méně nápadná disonance ve stejném hlase. Následující tříhlasá pasáž ze stejné mše ukazuje tutéž techniku, kdy ve stejném hlase začne nejdřív disonance méně nápadná.

Zde ještě jednou všechny tři typy disonancí v motettu „Ave Christe“. Čtenář si může sám poznamenat typy disonancí:

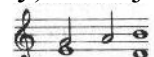
Na závěr ještě několik pětihlasých taktů ze žalmu „Domine Dominus noster“, v nichž jsou jen oba méně nápadné typy disonancí:

Fakt, že průchodné disonance vystupují zřídka na lehké půlové notě

vychází ze skutečnosti, že v hudbě, která používá čtvrt'ové noty, „lehká“ půlová již není lehká. Nyní [totiž] vnímáme

a důraz třetí čtvrtky zatíží i „lehou“ půlku, která zazní ve stejném okamžiku. Jeppesen, tento přední znalec hudby 16. věku, přináší ale i po zavedení čtvrtkového pohybu v „pátém způsobu“ ze dvanácti příkladů (svého autorství) ještě dvě disonance třetího typu, které již na začátku (jak jsme ukázali) označil za nejběžnější.

Zde ještě jednou *pravidla v heslech* odvozená z Josquinových skladeb:

Průchod = Dva kroky (ne skoky) ve stejném směru tedy nikoli [takto]:
nebo [takto]: ale:

Průchodná disonance nastává ve třech formách, nejčastěji jako jednotlivá čtvrtka po tečkované půlce (typ 1):

[82]

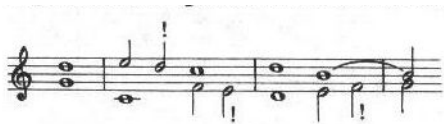
Ne tak častá Ne tak častá je forma lehké půlky po delší notě (typ 2):

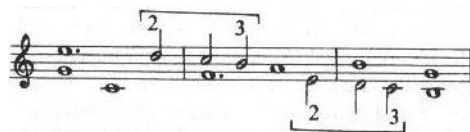
Velmi zřídka: půlka po přízvučné půlce (typ 3):

Typ 3 přichází zřídka na začátku pohybu v půlkách; Většinou mu předchází méně výrazná disonance. Proti Josquinově stylu by tedy bylo:

Běžné uvedení disonance třetího typu by bylo třeba:

Úloha 6:

Dvojhlásé sazby se všemi třemi formami disonancí. Pravidla disonancí si lze nejlépe uvědomit poznamenáním jejich typu. Podle dobové literatury má být četnost disonancí [seřazena] od častého typu 1 k vzácnému typu 3. Samozřejmě do dobovému stylu se lze snáze přiblížit, když nevtěsnáme disonanci do každého taktu. Dávejme konsonanci přiměřená práva. Zde můj pokus o řešení:

